

Interaktivno čitanje slikovnice i razvoj dječjeg rječnika

Kovačić, Patricija

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:121207>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-11**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

PATRICIJA KOVAČIĆ
ZAVRŠNI RAD

INTERAKTIVNO ČITANJE SLIKOVNICE I RAZVOJ
DJEČJEG RJEČNIKA

Čakovec, lipanj 2022.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Čakovec)**

ZAVRŠNI RAD

Ime i prezime pristupnika: Patricija Kovačić

TEMA ZAVRŠNOG RADA: Interaktivno čitanje slikovnice i razvoj dječjeg rječnika

MENTOR: prof. dr. sc. Tamara Turza-Bogdan

Čakovec, lipanj 2022.

ZAHVALA

Ovim putem želim se prvenstveno zahvaliti svojoj mentorici prof. dr. sc. Tamari Turza - Bogdan koja mi je svojim znanjem i savjetima bila od velike pomoći u pisanju ovog završnog rada.

Također se zahvaljujem svojoj obitelji, prijateljima i kolegicama koji su bili tu za mene i pružili mi podršku u ostvarivanju ovog cilja.

SADRŽAJ

SAŽETAK	
SUMMARY	
1. UVOD	1
2. SLIKOVNICA	2
2.1. Vrste dječjih slikovnica	3
2.2. Funkcije slikovnice	5
2.3. Odnos teksta i slike	6
2.4. Slikovnica kao poticaj za jezični razvoj djece vrtićke i predškolske dobi ...	6
3. NAČINI ČITANJA I DOŽIVLJAJ SLIKOVNICE	7
3.1. Dijaloško/interaktivno čitanje slikovnice	8
3.2. Načela interaktivnog čitanja slikovnice	9
4. GOVORNO-JEZIČNI RAZVOJ DJETETA VRTIĆKE I PREDŠKOLSKE DOBI	10
4.1. Rani jezični razvoj	11
4.1.1. Predjezično ili predekspresivno razdoblje usvajanja jezika	12
4.1.2. Jezično ili ekspresivno razdoblje usvajanja jezika	13
4.2. Kasni jezični razvoj	15
4.3. Utjecaj televizije, računala i video igara na razvoj jezika	15
5. BOGAĆENJE DJEČJEG RJEČNIKA	17
5.1. Poticajno jezično-komunikacijsko okruženje u vrtiću.	19
6. ANALIZA PROVOĐENE AKTIVNOSTI INTERAKTIVNOG ČITANJA SLIKOVNICE U VRTIĆU	20
6.1. Cilj aktivnosti	20
6.2. Materijalni poticaji	20
6.3. Plan i tijek aktivnosti	20
6.4. Refleksija aktivnosti	21
7. ZAKLJUČAK	23
8. LITERATURA	24
9. PRILOG	25

SAŽETAK

U ovom radu temeljni pojmovi su slikovnica i dječji rječnik pa će se govoriti o tome što je to slikovnica i zašto je bitna u radu s djecom predškolske dobi, odnosno koje su joj funkcije. Također će se spomenuti neke vrste dječjih slikovnica te će se opisati odnos teksta i ilustracija u slikovnici. Dakako spomenut će se i objasniti načini čitanja slikovnice, a posebno će se naglasak staviti na dijaloško to jest interaktivno čitanje. Kod pojma dijaloškog čitanja važno je spomenuti i načela kojima bi se trebali voditi čitatelji kada djeci čitaju slikovnicu na interaktivan način pa će i ona biti sagledana u radu. U sljedećim poglavljima govorit će se o govoru kao o jednom izuzetno važnom faktoru koji nam služi za socijalizaciju i međusobnu verbalnu komunikaciju kako odraslih tako i djece. Iz tog razloga važno je spomenuti govorno-jezični razvoj djeteta predškolske dobi koji se dijeli u dva osnovna razdoblja, a to su rani i kasni jezični razvoj. Rani razvoj se još dijeli na predjezično i jezično razdoblje te svako od njih ima svoje posebnosti koje će biti prikazane u radu. Kako se danas djeca već u najranijoj dobi susreću s raznom tehnologijom i raznim medijima govorit će se o prednostima i nedostacima korištenja medija poput mobitela, televizije, a nešto kasnije i računala te video igara. Znajući da se sukladno djetetovim rastom razvija i njegov rječnik te se obogaćuje novim riječima, u ovom radu bit će spomenuta i detaljnije opisana istraživačka aktivnost interaktivnog čitanje slikovnice djeci u dobi od 4 do 5 godina. Slikovnica pod nazivom „Zečić hu i hu“ izuzetno je kvalitetna slikovnica jer sadrži vrlo dobro slikovno osmišljene ilustracije i bez puno teksta, ali opet donosi pregršt poučnog sadržaja, što se pokazalo idealnim za tu dobnu skupinu. Iznijet će se bitne informacije, odnosno ciljevi te aktivnosti i materijali koji su ponuđeni djeci te će rad biti zaključen analizom to jest refleksijom provedene aktivnosti.

Ključne riječi: slikovnica, dijaloško/interaktivno čitanje slikovnice, govorno-jezični razvoj djeteta vrtićke i predškolske dobi, bogaćenje dječjeg rječnika

SUMMARY

In this paper the basic terms are picture book and child dictionary, so in this paper we will talk about what a picture book is and why it is important in working with preschool children, respectively what its functions are. Some types of children's picture books will also be mentioned and the relationship between text and illustrations in the picture book will be described. Of course, the ways of reading the picture book will be mentioned and explained, and special emphasis will be placed on dialogical, interactive reading. In the notion of dialogical reading its important to mention the principles that readers should be guided by when reading a picture book to children in an interactive way, so that will also be seen in the paper. In the following chapters, we will talk about speech as an extremely important factor that serves us for socialization and verbal communication with both adults and children. For this reason, it is important to mention the speech and language development of preschool children, which is divided into two basic periods, and these are early and late development. Early development is divided into pre-linguistic and linguistic, and each of them has its own characteristics that will be presented in the paper. As children today are exposed to various technologies and the media at an early age, the advantages and disadvantages of using media such as mobile phones, television, and later computers and video games will be discussed.

Knowing that in accordance with the child's growth, his vocabulary develops and is enriched with new words, this paper will mention and describe in more detail the research activity of interactive reading of a picture book for children aged 4 to 5 years. The picture book called "Zečić hu i hu" is an extremely high quality picture book because it contains very well-designed illustrations and not much text, but again brings a handful of educational content, which proved to be ideal for this age group. Important information will be presented, ie the goals of the activity and the materials offered to the children, and the work will be concluded with an analysis, ie a reflection on the implemented activity.

Keywords: picture book, dialogical / interactive reading of the picture book, speech and language development of a kindergarten and preschool child, enrichment of children's vocabulary

1. UVOD

Opće je poznato da je upravo slikovnica prva knjiga s kojom se dijete susreće u životu, a već mu u najranijoj dobi donosi puno dobrih i poučnih stvari koje se onda odražavaju na njegov pravilan i uredan jezični, ali i cjeloviti razvoj. Vrijednost slikovnice se najprije vidi po ilustracijama, što je isto i kod vrednovanja neke druge likovne vrste, ali tekst je isto tako važno mjerilo kod određivanja kvalitete slikovnice jer je on zapravo tematski poticaj, no slika ipak ima prednost ispred teksta jer se puno lakše i brže čita, odnosno zapaža se kao cjeloviti simbol koji kod čitatelja – gledatelja izaziva povezanost pojmova na jednoj slici. (Hlevnjak, 1999) Koliko će dijete voljeti i zavoljeti čitanje ovisi o više faktora, a jedan od njih je kontinuiranost i zastupljenost čitanja u obiteljima i okolini u kojima odrastaju. Kako bi čitanje bilo što zanimljivije važan je i izgled prostorno-materijalnog okruženja. Kod kuće je to vjerojatno neki kutak u dječjoj sobi s nekom foteljom i policom s raznim knjigama i slikovnicama gdje roditelj može dijete posjesti u svoje krilo i na taj način mu pokazivati i čitati slikovnicu, dok u vrtiću postoji centar početnog čitanja koji služi tome. Spominje se i pojam poticajnog čitanja koji se definira se kao „oblik razgovora u kojemu se faze čitanja izmjenjuju s fazama razgovora o slikama i tekstu, a razgovor postaje sve složeniji i bogatiji.“ (Čudina-Obradović, 2002, str. 37)

Može se reći da slikovnica ima brojne pozitivne strane, a jedna od njih je način na koji utječe na govorno-jezični razvoj djeteta jer sa svakom novom slikovnicom s kojom se djeca upoznaju proizlaze nove riječi i pojmovi, nove situacije ili situacije koje su već njima poznate pa se i sami mogu poistovjetiti s likovima i radnjom što izravno utječe na govor. Prema definiciji koju navode Kuvač Kraljević i sur. (2015), „govor je sredstvo kojim se jezične cjeline prenose, proizvodnja zvukova koji prenose jezične simbole, dok je jezik sustav simbola i pravila kojima se ti simboli povezuju u veće cjeline.“ (Kuvač Kraljević i sur., 2015, str. 11) Dakle, dijete se upoznaje s govorom još dok je u majčinoj utrobi kada mu se ona ili okolina obraća i „kao da“ komunicira s njim. Zatim se ta komunikacija nastavlja kada se dijete rodi, iako mnogi smatraju da dijete kad je još beba ne razumije što mu se govori, tada mu samo treba dozvoliti i njegove pokušaje da komunicira na bilo koji način te ga u tome poticati i s vremenom kako će dijete rasti i razvijati se tako bi se trebao proširivati njegov govor i jezik ponavljanjem njegovih riječi i dodavanjem novih pojmova.

Djeca uče kroz igru pa se isto tako govor i jezik usvajaju kroz razne jezične igre, pjevanje, pokret te razne druge medije koje nude kvalitetan sadržaj za djecu, kao što su primjerice programi za djecu na televiziji i poučne računalne igrice. Na taj način dolazi do obogaćivanja njihovog dosadašnjeg rječnika koji će se onda dalje nadograđivati i to ne samo u aktivnosti čitanja slikovnice, već i u ostalim aktivnostima koje odgojitelj provodi u vrtiću.

2. SLIKOVNICA

Slikovnica je vizualni medij s kojim se dijete susreće već u najranijoj dobi i to najprije kada roditelji djetetu čitaju te pokazuju slikovnicu i to najčešće prije spavanja, a onda kada dijete dođe u vrtić tamo odgojitelji koriste slikovnicu kako bi se razvila komunikacija između odgojitelja i djeteta. (Petrović-Sočo, 1997) Najmanja djeca, odnosno djeca u jaslicama gledaju sličice i možda neki od njih mogu i oponašati zvukove, odnosno glasove (npr. ako se u slikovnici nalaze sličice raznih životinja pa dijete automatski oponaša glasanje mačke i slično). Dakle, slikovnica ima važnu ulogu u razvoju djetetovog govora. Batinić i Majhut (2000, prema Čačko P., 2000) kažu kako su teme slikovnica najčešće zabavnog karaktera i opisuju svakodnevicu, no ima i slikovnica koje obrađuju bajkovite priče, a također često nailazimo i na slikovnice s motivima životinja i prijevoznih sredstava, a nešto manji postotak slikovnica prikazuje područje fantastike, sporta i sličnih tema. U slikovnicama česta je pojava kiča što bi značilo da na prvi pogled zainteresiraju čitača, ali zapravo nemaju prave estetske vrijednosti jer nisu dobre za čitanje djeci niti za samostalno gledanje ilustracija. Ilustracije su većinom stereotipne i nemaštovite, a tekstovi su jezično loši, nemaju neki smisao i lažno su djetinjasti. (Čudina-Obradović, 2002) Čista suprotnost takvim nekvalitetnim slikovnicama su slikovnice koje sadrže tekst koji je pisao pisac isključivo za djecu, a ilustracije izradio kvalitetan slikar. Takve slikovnice onda imaju kratku i jednostavnu poruku, svoj smisao i neki zaključak. (Čudina-Obradović, 2002)

2.1. Vrste dječjih slikovnica

Postoji nekoliko vrsta dječjih slikovnica koje se dijele na pet skupina, a to su slikovnice za početne čitače, slikovnice koje se vezuju uz određeni koncept, slikovnice u digitalnom formatu, slikovnice igračke te slikovnice u stihovima. (Matulka, 2008, prema Batarelo Kokić, 2015) Matulka (2008, prema Batarelo Kokić, 2015) kaže kako uz slikovnicu za početne čitače djeca mogu lako čitati sama ili uz manju pomoć odraslih te navodi kako slikovnice koje se vezuju uz određeni koncept, mogu poslužiti za upoznavanje sa slovima, brojevima, veličinama, oblicima, bojama, a postoje i slikovnice koje kombiniraju koncepte. Treća podjela su slikovnice u digitalnom formatu, a Hoffman i Paciga (2014, prema Batarelo Kokić, 2015) naglašavaju složenost digitalne forme koja uz zajedničke odlike s tradicionalnim slikovnicama, uključuje animacije, interaktivne sastavnice te korištenje tehnologije. „U razumijevanju odlika digitalnih slikovnica, korisna je i podjela koju navode Yokota i Teale (2014, prema Batarelo Kokić, 2015) koja je temeljena na koracima u razvoju digitalnih slikovnica, a ti koraci su skeniranje cjelovite tiskane slikovnice, pretvaranje slikovnice u filmski oblik, mijenjanje oblika slikovnice dodavanjem sastavnica karakterističnih za digitalni svijet te dodavanje interaktivnih sastavnica, uključujući igre koje proširuju priču.” (Batarelo Kokić, 2015) Slikovnice igračke su sve zastupljenija kategorija slikovnica, a ulazak igračke u slikovnicu prepoznatljiv je po načinu korištenja slikovnice tj. vrsti interakcije koju dijete može imati sa slikovnicom. Matulka (2008, prema Batarelo Kokić, 2015) spominje slikovnice igračke koje zahtijevaju interakciju te su uvod u dječju književnost i čitanje, a u podvrstu slikovnica igračaka, izdvajaju se tiskane slikovnice sa sastavnicama za pomicanje, a koje je moguće prikazati u četiri kategorije.

Prvu vrstu čine kartonske slikovnice (*bord books*) koje su izrađene od kartona, s čvrstim, zaobljenim rubovima, a drugu vrstu čine trodimenzionalne slikovnice (*pop-up books*), odnosno to su slikovnice s trodimenzionalnim ilustracijama koje se podižu u trenutku kada se otvara stranica. Treća vrsta su preklopnice (*flap books*) koje imaju preklope koji skrivaju određene dijelove slike ili se uvodi alternativna ideja u slici, dok su četvrta vrsta slikovnice s izrezima (*cut-out books*) u čijoj su osnovi izrezani dijelovi kako bi se poboljšala priča tako da se neki dijelovi skrivaju, a kasnije otkrivaju. Slikovnice u stihovima, uključuju poeziju, uspavanke, brojalice i druge tekstove s rimom (Matulka, 2008, prema Batarelo Kokić, 2015).

Strasser i Seplocha (2007, prema Batarelo Kokić, 2015) govore o slikovnicama s predvidljivim stihovima, ritmovima i igrama s riječima, pozivaju djecu na dovršavanje stihova, izmišljanje riječi i druge vrste fonoloških aktivnosti.

Vrijedno je još spomenuti Matulkinu (2008, prema Batarelo Kokić, 2015) podjelu slikovnica u čijoj je osnovi omjer teksta i slike:

- 1) slikovnice pričaju priču kroz slike, tekst je uglavnom kratak, a slike nadopunjavaju i neizrečeno u tekstu,
- 2) priče sa slikama - imaju dijelove u kojima prevladava tekst, a slike uglavnom imaju ukrasnu ulogu,
- 3) ilustrirane knjige - imaju dijelove u kojima prevladava tekst, a slike uglavnom imaju ukrasnu ulogu.

U pričama sa slikama i ilustriranim knjigama, moguće je slijediti priču i bez pomoći slika. Hoffman i Paciga (2014, prema Batarelo Kokić, 2015) daju smjernice za odabir digitalnih slikovnica koje su primjerene za korištenje u radu s djecom predškolske dobi:

- 1) odabir digitalnih slikovnica čije sastavnice ne ometaju razumijevanje priče
- 2) pomoćne sastavnice koje potiču razumijevanje putem interakcije i uključuju povezivanje sa stvarnim iskustvima te ponavljanje
- 3) kontrola brzine čitanja teksta
- 4) uključeno aktivno korištenje tehnologije.

U smjernicama za vrednovanje digitalnih slikovnica, Yokota i Teale (2014, prema Batarelo Kokić, 2015) navode četiri kriterija:

- 1) priča u digitalnom obliku treba biti prikazana na odgovarajući način
- 2) priča iskorištava digitalni oblik u mjeri koja ne bi bila moguća u tradicionalnoj slikovnici
- 3) interaktivne sastavnice ne ugrožavaju glavni tijek priče
- 4) dodatne sastavnice su usklađene s pričom
- 5) korištene sastavnice su u skladu s čitalačkim sposobnostima djece i njihovim načinom učenja.

2.2. Funkcije slikovnice

Čačko (2000) navodi kako slikovnica ima nekoliko funkcija, a osnovne funkcije su informacijsko-odgojna, spoznajna, iskustvena, estetska i zabavna. Informacijsko-odgojna funkcija se odnosi na to kako će djeca proučavajući i čitajući slikovnicu dobiti odgovor na njihova pitanja te će tako postupno učiti. Slikovnica pomaže djeci tako što im na lakši i pojednostavljeni način objašnjava odnose između različitih stvari i pojava. Također „djeca pomoću slikovnica provjeravaju svoje spoznaje i znanja o stvarima te da su njihovi stavovi adekvatni, a to sve govori spoznajna funkcija.” (Čačko, 2000, str. 15)

Iskustvena funkcija odnosi se na to kako djeca u razgovoru s roditeljima i starijima razmjenjuju znanja i iskustva te na taj način uspostavljaju veze među generacijama, odnosno odrasli im mogu pričati o tome kako se nekad živjelo i odrastalo te se na taj način djeci iznose neke spoznaje koje do sada nisu poznavali pa to onda utječe i na njihov daljnji život. (Čačko, 2000) Sljedeća po redu je estetska funkcija koja ima veliku ulogu jer u djetetu razvija osjećaj za lijepo, djeluje na njegove misli i osjećaje te izaziva emocije i posljednja, ali ne manje važna je zabavna funkcija koja se odnosi se na to kako se dijete s knjigom mora igrati i zabavljati, odnosno da mu sadržaj mora biti zanimljiv kako bi iz toga mogao nešto korisno naučiti. (Čačko, 2000)

Wasik i Bond (2001, prema Peretić i sur., 2015) kažu kako slikovnica ima funkciju u jezičnom razvoju djeteta, a posebno u interaktivnom čitanju slikovnica kada su djeca uključena u to čitanje i tada usvajaju puno više riječi nego kada pasivno slušaju priču. Takvim načinom čitanja slikovnice obogaćuje se dječji rječnik i jezično se razvijaju.

2.3. Odnos teksta i slike

Batinić i Majhut (2000, prema Čačko P., 2000) navode kako autori teksta u slikovnicama moraju stvoriti tekst koji će biti povezan sa slikama, odnosno tekst mora pratiti sliku. Slika i tekst međusobno su paralelni i nadopunjuju se iako se zna pojaviti sukob teksta i slike koji je prikazan na duhovit način, no to se zaista događa rijetko. Postoje i situacije u kojima jedna pjesma ili priča objedinjuje različite slike u jednu cjelinu ili pak dva različita teksta mogu se odnositi na istu sliku, a „potpuno nepoštivanje elementarnog slikovnog identiteta je kada se izmjenjuju slike i crteži iz potpuno različitih stilova te različitih vrsta izraza, takvi crteži mogu biti karikaturalni i realistički.”

(Batinić i Majhut, 2000, prema Čačko P., str. 35) Dakle ilustracije u slikovnicama trebale bi biti jednostavne i razumljive djetetu, estetski vrijedne, odnosno skladnih boja i odgovarajuće samoj poruci koju prenose kako bi razvijale djetetov smisao za lijepo, za mlađu djece prikladnije su slikovnice s manje detalja, a za stariju djecu bile bi slikovnice koje su bogatije i koje imaju složeniju kompoziciju. (Batinić i Majhut, 2000, prema Čačko P., 2000)

2.4. Slikovnica kao poticaj za jezični razvoj djece vrtićke i predškolske dobi

Prvi susret djece sa slikovnicom je najčešće u obiteljskoj sredini i to kada zajednički čitaju slikovnice. Zatim se to nastavlja dolaskom u vrtić u jasličkoj skupini, u igraonicama, knjižnici i različitim dječjim okupljanjima. Odrasle osobe, odnosno roditelji i odgajatelji su posrednici između djeteta i slikovnice te njihovo ponašanje i stavovi koje imaju prema knjizi, ali i čitanju ovise hoće li dijete postati čitač ili doživotni čitatelj kada za to dođe vrijeme. Isto tako djeci treba omogućiti i dopustiti da sami biraju slikovnicu, da samostalno okreću stranice i promatraju sličice. (Halačev, 2000, prema Čačko P., 2000) „Koristeći slikovnicu uz pomoć odraslih, djeca postupno upoznaju slušanje i pričanje te na taj način obogaćuju svoje izražavanje, a samim time i raste zanimanje za knjigu.” (Halačev, 2000, prema Čačko P., str. 79) Smatra se da mnogo djece lakše savladava vještinu čitanja upravo zbog toga što su od najranije dobi bili u kontaktu sa slikovnicom.

Roditelji i odgojitelji imaju ulogu da djeci nude knjige i slikovnice, ali moraju pametno birati, odnosno djeci ponuditi tematski ono što ih najviše zanima, a to obuhvaća neke njihove potrebe i iskustvo koje imaju. Također im se sviđa tematika koja je slična njihovom svijetu te ih privlače priče u kojima se s nekim od likova, a najčešće glavnim likom mogu poistovjetiti. (Halačev, 2000, prema Čačko P., 2000) „One slikovnice koje se smatraju duhovitima, zanimljivima, moralnima su najčešće slikovnice o mlađoj braći ili sestrama koje privlače roditeljsku pažnju i brigu zbog čega su starija djeca osjećaju zanemarenima.” (Halačev, 2000, prema Čačko P., str. 82) Može se zaključiti da se odabirom sadržaja slikovnice može utjecati na razvoj dječjeg samopouzdanja. „Slikovnica bila ona tiskana ili multimedijalna ima za cilj da se djeca „upoznaju s različitim bojama i likovima, da na jednoj cjelini zapažaju elemente te da se dječja mašta budi i razvija, a također se razvija smisao za lijepo i zadovoljavanje potreba kreativnosti, dok je u starijoj predškolskoj dobi bitno slovanje slova kako bi ih prepoznali i učili.” (Štefančić, 2000, prema Čačko P., str. 88 - 89)

3. NAČINI ČITANJA I DOŽIVLJAJ SLIKOVNICE

Knjige, a posebno slikovnice su za djecu vrtićke i predškolske dobi jako važne i zanimljive jer se djeca istinski užive u svaku priču te iz svake priče mogu nešto novo saznati i naučiti. Puno toga ovisi o roditeljima, odnosno ako im roditelji svakodnevno čitaju i pokazuju slike u slikovnicama to će se dosta odraziti na njihov daljnji odnos prema čitanju. Način na koji je najbolje čitati priču je da se kroz čitanje pojavi osjećaj povezanosti, topline i zajedničkog uživanja, a kako bi prvenstveno roditelji doprinijeli tome često dijete sjedi roditelju u krilu, gleda sličice i tako najlakše pamti sadržaj i tijekom priče. (Čudina-Obradović, 2002) Odgojitelji na isti način čitaju djeci priče samo što djeca ne sjede u krilu odgojitelja, već su na tepihu ispred odgojitelja koji slikovnicu okrene prema njima kako bi je svi mogli dobro vidjeti. Djeci se najprije čitaju slikovnice čiji je sadržaj jednostavan te sadrži jasne slike s jednim do najviše dva glavna lika. (Čudina-Obradović, 2002) Okolina i ozračje prostorije u kojoj se čita priča treba biti opušteno, ugodno i toplo, a roditelj, odnosno odgojitelj smiren i opušten, a ne nestrpljiv i napet jer će se to onda odraziti i na djecu koja slušaju priču. Glas je potrebno prilagoditi sadržaju priče, no uvijek se preporuča da se čita mirnijim i ugodnim glasom. (Čudina-Obradović, 2002)

3.1. Dijaloško/interaktivno čitanje slikovnice

Dijaloško čitanje definira se kao aktivan način čitanja slikovnica djeci što bi značilo da osoba koja čita slikovnice koristi razne postupke pomoću kojih postavlja otvorena pitanja, potiče djecu da razgovaraju o pročitanome tekstu te da im se pruži prilika da sami iznose svoja mišljenja i da oni samostalno sudjeluju u čitanju priče (Kuvač Kraljević i sur., 2015). Dakle, odgojitelji „bi svojim ponašanjem, vedrinom i komentarima trebali pripremiti djecu na čitanje kao na veselu međusobnu komunikaciju o nečem novom i zanimljivom ili već znanom i poznatu ugodnom.“ (Čudina-Obradović, 2002, str. 38.) „U razvojnim razdobljima koje slijede dijaloško čitanje neće imati samo ulogu poticanja isključivo govora, već su i velike mogućnosti poticanja kreativnosti ako se tijekom ili nakon priče pogađa ili smišlja kraj priče, traže drukčija rješenja ili priča preseli u drugo vrijeme ili prostor te se poziva djecu na raščlambu i zamišljanje osobina likova i svojstava opisanoga u tekstu što će ih potaknuti na samostalno unutarnje zamišljanje stvarnosti te olakšati i obogatiti buduće čitanje.“ (Čudina-Obradović, 2002, str. 40) Postoje i oblici komunikacije koji su izrazito poticajni za djecu, a dijele se na jednostavnu i složenu razinu.

Sastavnice jednostavne razine su:

- „postavljanje poticajnih pitanja koje potiču djecu na samostalan govor, no potrebno je izbjegavati pitanja čiji su odgovori „da” ili „ne” pa pitati pitanja npr. „Što je ovo?”, „Što ovdje vidiš?” i slično
- obogaćivanje djetetovog odgovora novim pitanjem (postavljati pitanja o akciji i funkciji npr. za što služi predmet, tko ga koristi i slično)
- ponavljanje djetetovog odgovora kako bi se dijete ohrabrilo i dobilo informaciju da je dobro odgovorio
- pomaganje – djetetu se pomaže kada na primjer ono pogrešno odgovori pa mu roditelj/odgojitelj jasno kaže ispravan odgovor
- pohvala i hrabrenje tijekom čitanja ako je dijete nešto zapazilo i dobro odgovorilo na pitanje

- uvažavanje djetetova zanimanja govori o tome kako je dobro prihvatiti djetetovo usmjeravanje pozornosti na neki određeni dio slike i skrenuti s glavne teme jer djetetova privremena pozornost služi kao temelje za produktivan razgovor
- vedrina i šala moraju biti prisutne kako bi čitanje bilo djeci što zabavnije i da ih više podsjeća na igru, zato je važno da osobe koje su kritične, sitničave i nestrpljive ne koriste dijaloško čitanje jer mogu kod djeteta izazvati osjećaj posramljenosti i strah od neuspjeha.“ (Čudina-Obradović, 2002, str. 39)

„Složenija razina zahtijeva od djeteta i složenije samostalne iskaze jer se smatra da je dijete za to već sposobno i za to su potrebni postupci poput:

- postavljanja pitanja čiji je odgovor slobodan i u toj fazi postavljaju se „šira“ pitanja poput „Možeš mi reći što se ovdje radi?“ ili „Što je na ovoj stranici?“ i slično. Na takva pitanja djeca će vrlo vjerojatno dati kratak odgovor, ali onda je potrebno obogatiti djetetov odgovor dodatnim pitanjima
- proširenje djetetova izričaja – proširiti pojam dodavanjem nečeg novog, ali tako da dijete i dalje može normalno pratiti
- vedrina i šala na složenijoj razini podrazumijeva opuštenost, vedrinu i prihvaćanje djeteta od strane odraslih, odnosno roditelja/odgojitelja.“ (Čudina-Obradović, 2002, str. 40)

3.2. Načela interaktivnog čitanja slikovnice

Postoje i neka načela poticajnog čitanja, a to su „aktivno sudjelovanje djeteta koje je bolje nego pasivno slušanje (korisnije je djeci postavljati pitanja nego od njih tražiti da mirno slušaju), govor roditelja/odgojitelja mora sadržavati više od samoga teksta (mora potaknuti dječji govor i reagirati na njega proširenjem, objašnjenjem, davanjem primjera, ispravljanjem i pohvalom) te zahtjevi za samostalnim govorom djece postupno se povećavaju jer se zahtijeva sve veća samostalnost i sve složeniji oblici izražavanja.“ (Čudina-Obradović, 2002, str. 38)

4. GOVORNO-JEZIČNI RAZVOJ DJETETA VRTIČKE I PREDŠKOLSKE DOBI

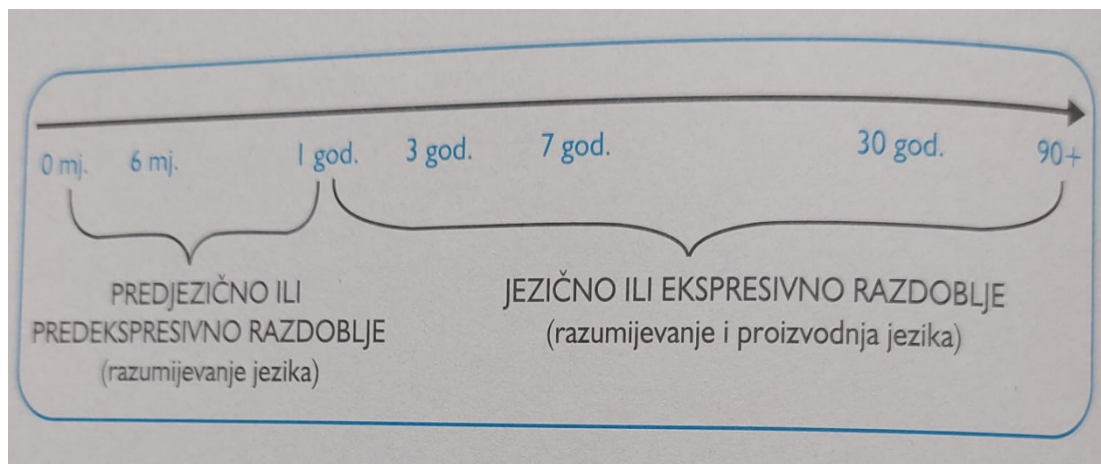
Pod pojmom jezik smatramo „bogat, složen i prilagodljiv sustav, odnosno način kombiniranja glasova, riječi, znakova i rečenica u svrhu iskazivanja misli i razumijevanja drugih ljudi te predstavlja način na koji se ljudi socijaliziraju i uče.” (Apel i Masterson, 2004, str. 14) Sredstvo koje djetetu pomaže da usvoji i uči jezik su njegovi najbliži, dakle obitelj, odnosno roditelji, a onda kasnije kada dođu u vrtić i odgojitelji i stručni tim (logoped, pedagog i slično). Naglašava se kako je potrebno oblikovati jezik djeteta, odnosno komunicirati s njim o tome što on trenutno radi i što ga zabavlja. Većina djece uglavnom ima sličan slijed usvajanja i razvijanja jezika, ali kao što se govori i naglašava, svako dijete je individualno i ono što utječe na usvajanje jezika je dječji temperament i osobnost te kultura obitelji i jezično podrijetlo. (Apel i Masterson, 2004) „Govorno - jezični razvoj je jedan složeni proces u kojem i dijete i odrasli imaju vlastite bitne te međusobno isprepletene uloge.” (Apel i Masterson, 2004, str. 12) Kako dijete raste, tako se sve više oslobađa i s lakoćom komunicira, a dosta toga dolazi i prirodno te je važno dijete uključivati u razgovor jer se na taj način razvijaju i obogaćuju njegove jezične sposobnosti. (Apel i Masterson, 2004)

Postoje i faze u govorno - jezičnom razvoju koje su podijeljene na četiri osnovne faze. Prva faza obuhvaća razdoblje prve godine djetetova života i sve ono što se u tom periodu događa. Druga faza obuhvaća prve riječi koje djeca najčešće izgovore. Treća faza govori o razdoblju treće i četvrte godine kada dijete već pomalo izgovara rečenice. Posljednja, ali ne i najmanje važna, četvrta faza govori o razdoblju pete i šeste godine djetetova života kada i završava jedan veliki dio razvoja govornog jezika, ali tada se počinju usvajati osnove u čitanju i pisanju koje su od velike važnosti za daljnje obrazovanje i život. (Apel i Masterson, 2004) Te četiri faze spomenut će se i detaljnije opisati u poglavljima koje slijede.

Kada se govori o jezičnom razvoju, zapravo se govori o procesu koji je jednako važan za dijete kao i spoznajni, emocionalni ili socijalni razvoj. Isto kao i ostali aspekti razvoja jezični razvoj je za svako dijete individualan i ima neke svoje odrednice što znači da sva djeca ne slijede isti put ka usvajanju jezika. Proces jezičnog razvoja započinje i prije nego što se dijete rodi i traje tokom cijelog života, a dijeli se na predjezično ili predekspresivno razdoblje te na jezično ili ekspresivno razdoblje usvajanja jezika.

4.1. Rani jezični razvoj

„Teorija dijeli rani jezični razvoj na predjezični i jezični razvoj i iako su ta dva termina duboko uvriježena u literaturi, često donose pogrešne interpretacije jer se nerijetko događa da se pojam predjezično razdoblje doslovno tumači kao razdoblje u kojem nema usvajanja jezika što je apsolutno pogrešno zato što je težnja arbitrarne podjele isključivo naglasiti vremensku prekretnicu na kojoj se jezik počinje ostvarivati, odnosno označava trenutak kada dijete upotrebom jezika počinje ostvarivati interakciju sa svojom okolinom.“ (Kuvač Kraljević i sur., 2015, str. 26) Prikladniji nazivi tih razdoblja su predjezično ili predekspresivno i jezično ili ekspresivno razdoblje. Rani jezični razvoj karakteriziran je djetetovim primarnim jezikom, odnosno jezikom koji je „mješavina različitih idioma poput obiteljskog i zavičajnog jezika, dijalekta, jezika vršnjaka i slično kojima je dijete izloženo u prvim godinama života.“ (Kuvač Kraljević i sur., 2015, str. 36)

Slika 1. Vremenski prikaz podjele razdoblja jezičnog razvoja (Kuvač Kraljević i sur., 2015)

4.1.1. Predjezično ili predekspresivno razdoblje usvajanja jezika

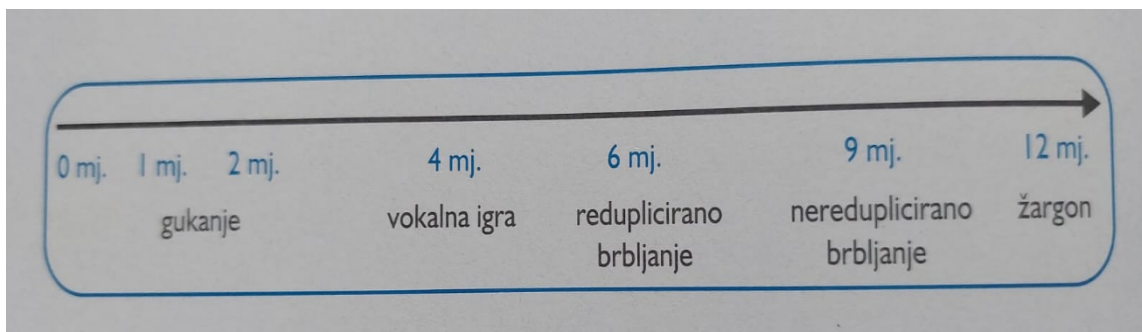
„U ovom razdoblju dijete komunicira, ali ne proizvodi jezične strukture i to traje sve do prve godine djetetova života, odnosno do trenutka pojave prve riječi.” (Kuvač Kraljević i sur., 2015, str. 27)

Sharp i Hillenbrand (2008, prema Kuvač Kraljević i sur., 2015) iznose ključna obilježja unutar prvih šest mjeseci predjezičnog razvoja koja su sljedeća:

- „nakon trećeg dana života novorođenče razlikuje govor od drugih zvukova i može se usredotočiti na njega
- u prvim tjednima nakon rođenja novorođenče proizvodi refleksivni plač i vegetativne glasove
- nakon prvog mjeseca razlikuje konsonante (primjerice, razlikuje ba i da) te prepoznaje vokale bez obzira na visinu tona
- između šestog i osmog tjedna dojenče počinje kombinirati produžene vokale i guturalne glasove zbog položaja larinksa (primjerice, guuu, haaa, aaah) što se naziva gukanje
- smijeh se javlja oko 16. tjedna
- Oller (1980, prema Kuvač Kraljević i sur., 2015) spominje vokalnu igru ili fazu širenja koja se razvojno javlja između 16. i 30. tjedna, a dojenče u tom razdoblju proizvodi različite vokale i konsonante te također u ovoj dobi počinje proizvoditi glasove m, n, p i d te se igra sa svojim vokalnim organima pokušavajući oponašati najčešće glasove koje čuje, odnosno imitira zvukove iz svoje okoline.” (Kuvač Kraljević i sur., 2015, str. 27).

Nakon gukanja slijedi razdoblje brbljanja koje se ostvaruje kroz dvije faze, a to su faza redupliciranog brbljanja koja se „javlja između 6. i 9. mjeseca djetetova života i u tom razdoblju dojenče stvara nizove slogova iste glasovne strukture kao što je primjerice, da-da-da-da ili ba-ba-ba-ba. Druga faza naziva se nereduplicirano brbljanje koje započinje oko 8. do 9. mjeseca i u tom razdoblju djeca proizvode nizove različitih slogova kao što je primjerice, ba-ma-po.” (Kuvač Kraljević i sur., 2015, str. 28).

Brljanje je izuzetno važno jer bi njegov izostanak mogao biti znak da postoji mogućnost pojave teškoća u razvoju jezika. Postoji i „intonacijsko brljanje ili žargon što se odnosi na proizvodnju dugih nizova neredupliciranih slogova bogatih glasovnom raznolikošću i intonacijom.” (Kuvač Kraljević i sur., 2015, str. 28).

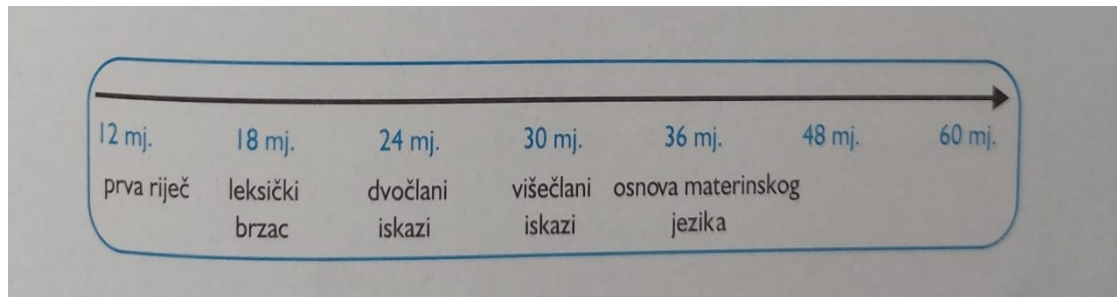

Slika 2. Miljokazi predjezičnog razdoblja (Kuvač Kraljević i sur., 2015)

4.1.2. Jezično ili ekspresivno razdoblje usvajanja jezika

Jezično razdoblje započinje kada dijete izgovori svoju prvu riječ, otprilike oko prve godine. U tom razdoblju pojavljuje se i razdoblje žargona u kojem se pojavljuju konsonanti oblikuju i fonološku strukturu prve izgovorene riječi. (Kuvač Kraljević i sur., 2015) Dolazimo do pojma holofraza što označava više značenja jedne cijele rečenice, kao na primjer riječ *mama* koja je najviše puta izgovorena, može značiti *nahrani me, podigni me* i slično. (Kuvač Kraljević i sur., 2015) Prema MacWhinneyju (2001) „djetetova sposobnost proizvodnje prve riječi temelji se na tri prethodno razvijene sposobnosti, a to su sposobnosti uočavanja glasova, mogućnosti kontroliranja vokalne proizvodnje koja se razvija u kasnijem razdoblju brljanja i razvijenost simboličke funkcije.” (Kuvač Kraljević i sur., 2015, str. 29) Barret (1995, prema Kuvač Kraljević i sur., 2015) kaže kako „u razdoblju od 12. do 18. mjeseca djetetova života kada dijete izgovori svoje prve riječi koje određuju dvije vrste riječi, a to su „referencijalne koje označuju objekte i osobe iz djetetove okoline te nereferencijalne ili socijalno - pragmatičke riječi koje se upotrebljavaju u društvenim interakcijama djeteta s drugim osobama kao što je primjerice *pa-pa, daj.*” (Kuvač Kraljević i sur., 2015, str. 30)

Razvoj rječnika u tom razdoblju je dosta spor, a mjesečno se u mentalni leksikon otprilike pohrani 9 riječi i kada se takvom brzinom pohrani masa od oko 50 riječi dolazi do naglog porasta broja riječi koje se onda naziva leksički brzac. (Kuvač Kraljević i sur., 2015) Kada je dijete sposobno povezivati riječi u rečenice to jest sintagme to ga dovodi do razdoblja dvočlanih iskaza u kojem se javljaju kombinacije riječi poput tata pa-pa, neće soka, mama daj, a zatim slijedi razdoblje između treće i četvrte godine kada se usvajaju osnove materinskoga jezika i time dijete ulazi u sve složeniji jezični svijet u kojem uči kako stvarati iskaze koji su u društvu prihvatljivi. (Kuvač Kraljević i sur., 2015)

Slika 3. Miljokazi jezičnog razdoblja od 1. do 5. godine djetetova života (Kuvač Kraljević i sur., 2015)

4.2. Kasni jezični razvoj

Iako je prvih pet godina djetetova života najznačajnije za usvajanje jezika, no jezik se zapravo može usvajati sve do kasnog djetinjstva te kasnije sve teže jer proces, odnosno način na koji se odvija organizacija mozga dolazi do kraja i smanjuje se neuralna plastičnost. (Kuvač Kraljević i sur., 2015)

Rječnik djece u kasnijim godinama života postaje sve bogatiji te se pojavljuju apstraktni pojmovi, odnosno riječi koje imaju višestruko i figurativno značenje te uče riječi koje su više dio pisanog jezika. Riječi koje su usvojene u kasnom jezičnom razvoju su dulje, nisu toliko česte i semantički su specifične kod upotrebe. (Kuvač Kraljević i sur., 2015) Scott (2005, prema Kuvač Kraljević i sur., 2015) kaže kako su „sintaktičke strukture dulje i složenije, a upotreba tih naprednih struktura prilagođena s obzirom na jezičnu situaciju” (Kuvač Kraljević i sur., 2015, str. 42). Nippold (2009, prema Kuvač Kraljević i sur., 2015) pak objašnjava kako se „u sintaksi događaju tri ključne promjene, a to su promjena duljine sintaktičkih struktura, promjena složenosti rečenica i promjena uporabe jezika.” (Kuvač Kraljević i sur., 2015, str. 42)

4.3. Utjecaj televizije, računala i video igara na razvoj jezika

U današnjem svijetu mediji su u središtu svega, preko njih se dobivaju informacije o svemu što ljude zanima i mogu biti od velike pomoći u životu. No, isto tako se u posljednje vrijeme ističe i njihova štetnost, a posebno što se tiče mladih i djece. U današnje vrijeme roditelji daju mobitele i tablete djeci u ruke i prije nego prohodaju i progovore i to najčešće u svrhu gledanja crtića i zabave. No o tome je li to zdravo i sigurno za dijete govorit će se u nastavku. Govori se o prednostima i nedostacima, odnosno štetnosti medija za djecu, zato postoje ljudi među kojima „neki od njih smatraju kako mediji mogu poticati djetetov jezični i društveni razvoj, dok drugi pak ukazuju na štetan utjecaj medija na razvoj jezika.” (Apel i Masterson, 2004, str. 113) Autori knjige Apel i Masterson (2004) tvrde kako su glavni čimbenici koji određuju hoće li određena vrsta medija naškoditi djetetovom razvoju upravo roditelji, odnosno osobe koje se nalaze u djetetovom okruženju.” (Apel i Masterson, 2004, str. 113)

„Prvi medij o kojem će se govoriti je televizija jer su djeca aktivni televizijski gledatelji.” (Apel i Masterson, 2004, str. 115) Oni vole komentirati to što gledaju i često neke situacije viđene na televiziji povezuju sa svojim vlastitim životom. Može se reći da televizija u nekim situacijama djeluje kao pokretna slikovnica i upravo zbog toga i televizija i knjiga imaju jednaki potencijal jer putem jednog i drugog djeca mogu mnogo toga naučiti, no samo uz kvalitetan i primjeren sadržaj. (Apel i Masterson, 2004)

„Provođena su neka istraživanja prema kojima se u određenim TV emisijama potiče obogaćivanje rječnika i razvoj predčitalačkih vještina, odnosno prepoznavanje slova, a jedan od najboljih primjera govora usmjerenog na dijete je dječja emisija *Teletabisi* jer u toj emisiji glumci govore sporim, laganim govorom, a informacije se daju u skraćenom obliku i ponavljaju se dva puta te su strukture rečenica vrlo jednostavne, odnosno slične su načinu kojim govore mala djeca.” (Apel i Masterson, 2004, str. 116).

Također istraživači su otkrili da što više sati dnevno djeca provedu pred malim ekranima time se i jezične sposobnosti smanjuju jer toliko ne komuniciraju sa svojim roditeljima i okolinom ili možda gledaju sadržaje koji su neprimjereni i nisu im u potpunosti razumljivi. (Apel i Masterson, 2004)

Nakon televizije pojavila su se računala koja isto tako imaju pozitivne i negativne učinke na razvoj jezika. Većina računalnih programa uključuje multimedijalne prezentacije ili aktivnosti sa slikama, glasovima i riječima na ekranu što ima utjecaja na poboljšanje predčitalačkih vještina i pismenosti, no ipak računala treba promatrati kao dodatak u učenju jezika, a ne kao zamjenu za knjigu. (Apel i Masterson, 2004)

„Negativni učinci korištenja računala su to što bi djeca mogla više vremena provoditi pred ekranom i socijalno se distancirati od svojih vršnjaka i okoline što nikako nije dobro jer ih sprječava u doživljavanju i upotrebljavanju društvenih jezičnih vještina koje su nužne za razvoj verbalne komunikativnosti.” (Apel i Masterson, 2004, str. 127)

Također, istraživanja su pokazala da djeca u obiteljima koje u velikoj mjeri koriste računalo, a vrlo malo vremena provode čitajući knjige, imaju slabije razvijene jezične vještine.

Još jedna vrsta medija može imati pozitivan i negativan utjecaj na jezični razvoj djece, a to su video igrice. Kod nekih video igrica uključena je interakcija više ljudi što isto tako može biti dobar način poticanja govorno - jezičnog razvoja, ali samo ako se odabere primjerena igrice u kojoj se može stvoriti situacija u kojoj roditelji i djeca zajedno sudjeluju i na taj način komuniciraju. (Apel i Masterson, 2004)

„Na primjer razgovaraju o igrici, uputama i o povezanosti igrice sa svakodnevnim aktivnostima te stvaranjem prikladnog jezičnog uzora za dijete, a taj razgovor može se usporediti s razgovorom o nekoj igrački.” (Apel i Masterson, 2004, str. 130)

Pojedine video igrice mogu djetetu pružiti šansu da podučava i to su prilike za aktivno učenje i interakciju. (Apel i Masterson, 2004) „Negativni utjecaj igrice je što neke od njih ne zahtijevaju nimalo aktivne uključenosti uma te to dovodi do snižavanja prilika za vježbanje jezika za aktivnosti kritičkog razmišljanja.” (Apel i Masterson, 2004, str. 131)

Dakle može se zaključiti da svaki od spomenutih medija ima svoje prednosti i nedostatke, ali mogu biti korisni kada se umjereno i na pravilan način koriste.

5. BOGAĆENJE DJEČJEG RJEČNIKA

Općenito objašnjenje pojma rječnik jest da on sadrži riječi koje su nam razumljive i one koje upotrebljavamo u svakodnevnom životu. One „riječi koje razumijemo čine receptivni ili pasivni rječnik, dok riječi koje proizvodimo čine ekspresivni ili aktivni rječnik” (Peretić, Padovan, Kologranić Belić, 2015, str. 57) te je receptivni rječnik uvijek veći i bogatiji od ekspresivnog. Također, „poticanje razvoja govorno - jezičnih sposobnosti zahtijeva stalno proširivanje djetetova rječnika, odnosno vokabulara.“ (Rade, 2003, str. 36) Preduvjet za proširivanje djetetova aktivnog rječnika je da dijete dobro razumije i poznaje značenja riječi jer upravo o aktivnom rječniku dijete ovisi i bez njega se ne može dovoljno razvijati. (Rade, 2003) Da bi dijete dobro razumjelo neke uobičajene riječi i izraze koje čuje i koristi u svom domu one se moraju ponavljati u konkretnim događajima i okolnostima, a neki primjeri toga su imenovanje djetetu bliskih osoba poput roditelja i uže obitelji, zatim imenovanje osnovnih dijelova tijela, osobnih predmeta i igračaka, nekih osnovnih zahtjeva i radnji. (Rade, 2003) Takvim pristupom dijete se snalazi u kućnom okruženju te su mu zadovoljene potrebe, a nakon što dijete navrší dvije godine za proširivanje rječnika to nije dovoljno, već je potrebno teme i sadržaje nadograđivati novim iskustvima i doživljajima djeteta, osobama koje je dijete upoznalo i susrelo te konkretnim, a u godinama koje slijede i apstraktnim pojmovima. (Rade, 2003)

Nadalje, broj i vrste riječi poput imenica, glagola, pridjeva i slično moraju se što više povećavati, a opća znanja koje dijete ima treba svakim danom proširivati i nadopunjavati jer je upravo dobra poučenost iznimno kvalitetna osnovica za proširivanje djetetova rječnika te za izgradnju pojmova. (Rade, 2003)

Također se uz rječnik spominje pojam mentalni leksikon što je zapravo mjesto gdje se skladište riječi, ali sadrži i neke informacije o riječima. (Peretić i sur., 2015) Erdeljac (2009, prema Peretić i sur., 2015, str. 57) kaže kako „mentalni leksikon nije organiziran kao lista riječi poredanih abecednim redoslijedom kao u rječnicima, već kao složena interaktivna mreža u kojoj se međusobno preklapaju i paralelno aktiviraju potrebne informacije, dok su veze unutar leksikona različite vrste i jakosti te ovise o općim kognitivnim sposobnostima kao što je primjerice pamćenje.” Na taj način onda dijete usvaja nove riječi, odnosno njezino značenje i obilježje, a ono što većini djece pomaže da usvoje riječi je interaktivno, odnosno dijaloško čitanje slikovnice s odraslima i to najčešće s roditeljima i odgojiteljima (Peretić i sur., 2015) te prepričavanje priča i događaja uz puno dramaturškog dijela. Poželjno bi bilo uvesti neke aktivnosti koje utječu na više funkcija pa i na sam govor. Primjer za takve povezane aktivnosti je učenje dječje poezije, s djecom srednje i starije dobne skupine, koje obuhvaća razvoj govora, pamćenja, emocija te mentalnih i kreativnih potencijala. (Posokhova, 2008) Dakle u tom procesu razgovaramo s djecom, puno čitamo poeziju s jednostavnim i čistim rimama jer djeca izuzetno vole ritmične, rimovane pjesmice koje su sadržajem bliska djeci pa ih oni lako pamte i ono što je najvažnije da se osjećaju ugodno. (Posokhova, 2008) Ono što je bitno da se djeci ponudi poezija koja sadrži riječi koje su nalaze u njihovom pasivnom rječniku, odnosno to su one riječi koje su poznate djetetu, ali ih možda ne koristi toliko često u svom govoru. Sljedeće što bi moglo poslužiti obogaćivanju dječjeg rječnika je primjerice kada dijete nešto želi i pokazuje to odgojitelju ili roditelju, tada bi trebali od njega tražiti da objasni svoju želju, a ako ne zna baš točno kako se taj predmet koji želi zove, onda bi bilo dobro da se naziv tog predmeta upotrebljava u raznim rečenicama i na taj način se iznova bogati rječnik, no naravno svemu tome dati granice i ne pretjerivati kako djetetu ne bi dosadilo. (Posokhova, 2008) Dakle, za usvajanje novih riječi ne postoji realna granica, već se one usvajaju svakodnevno kroz život i tako djeca riječi usvajaju spontano, a veličina rječnika ovisi o tome koliko riječi s njima razmjenjuju roditelji i okolina.

5.1. Poticajno jezično-komunikacijsko okruženje u vrtiću

U vrtiću postoji prostor za čitanje, a najčešće ga se naziva centrom početnog čitanja, a kasnije i pisanja. To je dio sobe dnevnog boravka u kojem djeca provode vrijeme družeći se najprije sa sličicama iz raznih slikovnica i knjiga, a što su stariji već se počinju družiti s tekstom te iznose svoje mišljenje o viđenom. Također taj centar bi trebao biti opremljen raznim dobrim i kvalitetnim slikovnicama, a što su djeca starija već se stavljaju i razne pjesmice i slova. U svakoj aktivnosti koja se provodi bitno je da se djecu ne prisiljava da sudjeluju u njoj ako nisu zainteresirani, nego bi tu aktivnost trebali pretvoriti u zanimljivu kako bi djeca dobila interes da sudjeluju u njoj. Kako bi to učinili djecu bi trebali okružiti materijalima i poticajima za koje smatramo da će privući njihovu pažnju i održavati je, odnosno osmisliti razne igre jer ipak je igra temeljni način kroz koji djeca najbolje uče. Naravno, igre i poticaji prilagođeni su dobi djece a što se tiče aktivnosti čitanja slikovnice, koja je u središtu ovog završnog rada, u jasličkoj skupini se djeci više pokazuju ilustracije i daju im se poticaji koji razvijaju motoriku jer se pokazalo da razvoj fine motorike izravno utječe na govor. Srednja skupina u dobi do 4. do 5. godine već mogu pratiti događaje u slikovnici i nakon čitanja odgovarati na pitanja te je za njih karakteristična želja za stalnim ponavljanjem istih priča, dok se nakon pete godine djeca zanimaju za nove i nepoznate slikovnice te aktivnosti. Dakle, aktivnost čitanja od izuzetne je važnosti za djecu jer utječe na poboljšanje govora, ali i komunikacije. Djeci treba čitati, a istovremeno im dozvoliti da prate i uočavaju ilustracije. Također, važan je i izbor samih slikovnica te se najčešće izabiru slikovnice koje su estetski privlačne u kojima se nalaze ilustracije koje su razumljive, jasne i velike kako bi se djeci olakšalo samostalno praćenje i slaganje priče. Ako se kod čitanja pojavi riječ koja je nova i nepoznata potrebno ju je objasniti, a kod interaktivnog čitanja poželjno je prekinuti čitanje i djeci postaviti pitanja pa i tražiti od njega da iznese svoje misli ili dozvoliti mu da samo osmisli daljnji tijek priče. (Posokhova, 2008) Na takve načine djeca najlakše rade na poboljšanju govora i komunikacije s vršnjacima i odraslim osobama, odnosno socijaliziraju se i rječnik im postaje bogatiji.

6. ANALIZA PROVOĐENE AKTIVNOSTI INTERAKTIVNOG ČITANJA SLIKOVNICE U VRTIĆU

Istraživački, odnosno praktični dio ovog rada je interaktivno, odnosno dijaloško čitanje slikovnice djeci u dobi od 4 do 5 godina (srednja dobna skupina). Odabrana je slikovnica pod nazivom „Zečić hu i hu“ autora Davida Bedforda. Slikovnica je kvalitetna jer sadrži estetski lijepe ilustracije te dovoljno teksta koji odlično odgovara i prilagođen je skupini u kojoj je provođena aktivnost. Aktivnost se odvijala u tri dijela (uvod, glavni dio, završetak) i trajala je otprilike 30 minuta.

6.1. Cilj aktivnosti

Navedeno je nekoliko ciljeva: otvorenost djece prema svijetu oko sebe i prema novim iskustvima kroz slikovnicu pod nazivom Zečić hu i hu, zatim uspješno funkcioniranje i razvijanje dječjih osobnih potencijala (spoznajnih, umjetničkih, motoričkih), razvoj samostalnosti mišljenja i djelovanja te jezični razvoj.

6.2. Materijalni poticaji

Materijali korišteni u aktivnosti: slikovnica, snimljeni zvuk kretanja helikoptera i lokomotive, olovke, bojice, bijeli papiri.

6.3. Plan i tijek aktivnosti

Uvodni dio: razgovor s djecom vezan uz njihovu obitelj i međusobno odnose u obitelji

Glavni dio: interaktivno čitanje slikovnice uz pokazivanje ilustracija, zatim razgovor o tome što se događa u slikovnici, koji su likovi te se na taj način vidjelo kako su djeca doživjela ovu priču i koliko su je razumjela

Završni dio: djeca zvukovima i pokretima oponašaju kretanje lokomotive, slušanje pjesme Juri, juri vlak te crtanje najdražeg dijela iz priče

6.4. Refleksija aktivnosti

Na aktivnosti je bilo prisutno osamnaestero djece. U uvodnom dijelu aktivnosti djeca su sjela na tepih i započeo je razgovor o njihovim obiteljima, odnosno braći i sestrama te njihovim međusobnim odnosima (npr. pitanja poput „Koliko braće ili sestara imate?“, „Jesu li oni stariji ili mlađi?“ Kako se slažete s njima?“ Svađate li se često?“ i slična pitanja. Postavljala sam takva pitanja jer zapravo slikovnica govori o odnosima braće i sestara. U tom dijelu djeca su se zaista uključila, dosta njih je željelo nešto reći, a nekoliko dječaka nije bilo baš zainteresirano. Naime, skupinu u kojoj je provedena aktivnost jako je teško zadovoljiti, odnosno zainteresirati za aktivnosti i nisu baš za sjedenje i slušanje priče, već se više uključuju u neke motoričke aktivnosti. Zbog toga je i aktivnost završnog dijela bila kretanje uz pokrete koju ću u nastavku opisati.

Nakon uvodnog dijela krenula je aktivnost interaktivnog/dijaloškog čitanja slikovnice pod nazivom „Zečić hu i hu“. Okrenula sam slikovnicu prema djeci kako bi svi mogli vidjeti i promatrati ilustracije. Čitala sam slikovnicu, a kada se pojavila neka nepoznata riječ ili riječ za koju sam željela da mi ju djeca objasne i iznesu svoje mišljenje, zaustavila sam čitanje i uključila djecu jer je to jedna od temeljnih odrednica interaktivnog čitanja. Prva riječ koja se pojavila kod čitanje je riječ *bučno* te sam upitala djecu što bi ta riječ značila. Prvi se javio jedan dječak koji je izjavio da buka nastaje kad je nešto jako glasno pa su se uključila druga djeca koja su navodila primjere poput „bučno je bacanje kocke, deranje i cvilenje, kad se razbije čaša“ pa su čuli u kuhinji kako kuhar stvara buku pa je jedan dječak rekao „striček Srećko ruži s posudom“ i zapravo su mi dali jako dobre primjere i zaista su me iznenadili. Zatim sam spomenula riječ *klempave uši* pa sam ih upitala kakve bi to bile klempave uši, na što sam dobila odgovor da su to duge i šiljaste uši pa su mi pokazivali na svojim ušima kako bi klempave uši izgledale. Čitala sam priču dalje i sada se pojavio zvuk helikoptera koji je u slikovnici bio zapisan ovako ZRRRRR ZRRRRR ZRRRRR ZRRR, ali da ne čitam to i da im bude zanimljivije pustila sam im zvuk helikoptera na mobitel i to su odmah prepoznali i rekli da je to helikopter, a i bio je prikazan na slici pa su zaključili da se radi o helikopteru. Sljedeći zvuk koji se pojavio je zvuk kretanja traktora i to sam tražila od njih da oponašaju te su se tu dečki iskazali i najčešće su oponašali s glasovima t i r, tipa trrrrr trrrr.

Zatim slijedi zvuk kretanja lokomotive što sam im isto tako pustila na mobitel, a drugi put kad se to spominjalo u priči sam glasovno oponašala. Za taj zvuk rekli su da se radi o vlaku i da se on glasa ču-ču ču-ču. Tu smo onda došli do razgovora o tome tko se vozio vlakom i kakav je bio osjećaj voziti se vlakom, no nije ih bilo puno koji su se vozili pa mi nisu puno govorili o tome, samo je jedna djevojčica rekla da kad se vozila vlakom da se jako čulo kad je trubio. Na kraju priče spomenuta je bila riječ *treperiti* i to nisu baš znali objasniti i rekli su da ne znaju što to znači, a niti se nisu baš trudili razmišljati. Vidjela sam da im je već bilo dosta i da su čekali da se idemo dalje igrati pa ih nisam zamarala više. Zatim je slijedio razgovor o pročitanoj i zapravo su one ključne riječi iz priče zapamtili, odnosno usvojili neke nove riječi što je zapravo i bio jedan od ciljeva aktivnosti da se uz pomoć ove slikovnice jezično razvijaju. Kada sam upitala o čemu govori ova priča svi su više-manje odgovarali o buci, a kada sam pitala za likove koji se pojavljuju rekli su da se spominje zečić, no nisu zapamtili koliko je braće imao. U priči se spominjao pojam straha pa sam ih upitala što je to strah i onda je jedan dječak rekao da je to kad se bojimo nečega, na što sam se nadovezala s pitanjem čega se sve zečić plašio i tu su opet odgovarali da se plašio buke pa sam ih pitala, a kakve sve buke pa su mi rekli da zvuk helikoptera i traktora. Zatim sam ih upitala postoji li nešto čega se oni boje, na što su svi odgovorili da ne pa sam ih tu pokušavala motivirati time što sam rekla čega se ja bojim pa su se sjetili nekih stvari kojih se boje. Jedna djevojčica rekla je da se boji mraka i zmija, drugi su još spominjali grmljavinu, vuka, pauka. Napravili smo i jednu vježbu slušanja zvukova koje čujemo u okolini. Djeca su zatvorila oči i slušala pa su na glas govorili što čuju. Rekli su da čuju plakanje bebe, puštanje vode u wc-u, neki su rekli da čuju vuka i zmiju, robotsku gonzilu koja riga vatru, na što im je jedan dječak rekao kako izmišljaju. Uglavnom malo su slušali i govorili što stvarno čuju, a malo im je mašta proradila pa su govorili sve što im je prvo palo na pamet.

Kako bi zaokružili cjelokupnu aktivnost složili smo se u vlakić i odabrali jedno dijete koje je glumilo lokomotivu, a ostali su bili vagoni pa su se tako izmjenjivali. Pokretima i zvukovima oponašali su kretanje vlaka i tako se u koloni kretali po sobi pa su čak i samoinicijativno napravili i nekoliko vlakića što mi je bilo drago da su i sami kreirali igru. Na kraju sam im pustila pjesmicu Juri, juri vlak pa su i to pjevali oni koji su znali i to im se jako svidjelo te su još po želji crtali najdraži dio iz priče ili su crtali sebe i svoje prijatelje kako se voze u vlaku.

7. ZAKLJUČAK

Koristeći određenu literaturu pri pisanju ovog rada i provedbom istraživačkog dijela rada, odnosno interaktivnog čitanja slikovnice djeci u dobi od 4 do 5 godina, mogu zaključiti da slikovnica kao knjiga puno daje djeci za njihov cjeloviti razvoj samo je odgojitelji trebaju dobro znati iskoristiti u svome radu. Nakon provedene aktivnosti interaktivnog čitanja slikovnice djeci mogu reći da bi djeci trebalo više čitati, ali na način da se i njih uključi u sam proces čitanja kako bi jačali samopouzdanje i da se od njih traži da iznose svoje misli i osjećaje.

Skupina u kojoj je provedena aktivnost više voli motoričke aktivnosti pa bi se u radu s njima trebali voditi time, a ne samo pročitati slikovnicu i analizirati je već uz to osmisliti i neku zabavnu motoričku aktivnost koja bi bila povezana s tematikom jer je vidljivo iz provedene aktivnosti, u kojoj su morali pokretima i glasovima dočarati kretanje lokomotiva, da su djeca zaista uživala i zabavljala se, a opet naučila nešto novo.

Dakle, uvijek se voditi interesom djece, što njih zanima, zadovoljiti im potrebe, ali opet gledati da je sve primjereno dobi i prema tome onda prilagođavati odabir slikovnice, odnosno priče. Ono što mislim da još uvijek nedostaje je suradnja roditelja i odgojitelja. Bilo bi dobro organizirati neke radionice u kojima se roditeljima prikazuju različiti načini čitanja slikovnice kako bi i oni kod kuće mogli tako raditi s djecom ili da odgojitelji rade na projektu koji govori o važnosti čitanja djeci od najranije dobi pa da se na jednom roditeljskom sastanku predstave roditeljima sva važna polazišta, ciljevi, a na kraju i zaključak samog projekta te ih se na taj način osvijesti o tome. Naravno, treba gledati i na to da živimo u vremenu kada se većina roditelja zbog raznih poslova koje obavljaju ne stignu toliko baviti djecom, no ako ima volje nađe se i način. Sve ono što odgojitelji rade s djecom po tom pitanju nije dovoljno i ne može biti do kraja usvojeno ako se ne radi s njima kod kuće na isti ili vrlo sličan način.

8. LITERATURA

1. Apel, K. i Masterson, J. (2004). *Jezik i govor od rođenja do šeste godine (od glasanja i prvih riječi do početne pismenosti – potpuni vodič za roditelje i odgojitelje)*. Zagreb: Ostvarenje.
2. Čačko, P. (2000). *Slikovnica, njezina definicija i funkcije*. Zbornik: Kakva knjiga je slikovnica. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
3. Čudina-Obradović, M. (2002). *Igrom do čitanja: igre i aktivnosti za razvijanje vještina čitanja*. Zagreb: Školska knjiga.
4. Halačev, S. (2000). *Sadržaj slikovnica kao prilog razvoju samopouzdanja kod djece*. Zbornik: Kakva knjiga je slikovnica. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba.
5. Hržica G., Peretić M. (2015) Što je jezik?. U Kuvač-Kraljević J. (ur.) *Priručnik za prepoznavanje i obrazovanje djece s jezičnim teškoćama*. Zagreb: ACT PRINTLAB. 9-23.
6. Kuvač Kraljević J., Kologranić Belić L. (2015) Rani jezični razvoj. U Kuvač-Kraljević J. (ur.) *Priručnik za prepoznavanje i obrazovanje djece s jezičnim teškoćama*. Zagreb: ACT PRINTLAB. 25-33.
7. Kuvač Kraljević J., Olujić, M. (2015) Kasni jezični razvoj. U Kuvač-Kraljević J. (ur.) *Priručnik za prepoznavanje i obrazovanje djece s jezičnim teškoćama*. Zagreb: ACT PRINTLAB. 35-50.
8. Peretić, M., Padovan N., Kologranić Belić L. (2015) Rana pismenost. U Kuvač-Kraljević J. (ur.) *Priručnik za prepoznavanje i obrazovanje djece s jezičnim teškoćama*. Zagreb: ACT PRINTLAB. 52-62.
9. Petrović-Sočo, B. (1997). *Dijete, odgajatelj i slikovnica*. Zagreb: Alinea.
10. Posokhova I. (2008). *Razvoj govora i prevencija govornih poremećaja u djece*. Zagreb: Ostvarenje.
11. Rade R. (2003). *Poticanje ranog govorno – jezičnog razvoja*. Zagreb: ToMa

Mrežne stranice:

12. <https://www.dugoselo.dvds.hr/kutak-za-roditelje/pedagoginja-savjetuje/97-sto-je-slikovnica> (pristupljeno: 3. svibnja 2022.)
13. Vrsaljko S. i Paleka P. (2019) *Pregled ranoga govorno-jezičnoga razvoja*. Sveučilište u Zadru. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/file/317959>. Str. 378 – 382 (pristupljeno: 6. travnja 2022.)

14. Batarelo Kokić I. (2015) *Nove razine interaktivnosti dječjih slikovnica*. Filozofski fakultet u Splitu. Dostupno na <https://hrcak.srce.hr/file/222636> (pristupljeno: 6. travnja 2022.)

9. PRILOG

Prilog 1. Priprema za provedenu aktivnost interaktivnog čitanja slikovnice u vrtiću

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU – UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK U ČAKOVCU

PRIPREMA ZA IZVOĐENJE PRAKTIČNOG RADA ZA ZAVRŠNI
RAD IZ KOLEGIJA
METODIKA HRVATSKOG JEZIKA I KNJIŽEVNOSTI

David Bedford, „*Zečić hu i hu*“

IME I PREZIME STUDENTICE: Patricija Kovačić
MENTOR: Tamara Turza - Bogdan
VRTIĆ I ODGOJNA SKUPINA: Dječji vrtić Smjehuljica, srednja dobna skupina
Mišići (4-5 godina)

Ludbreg, 9. svibnja 2022.

CILJ AKTIVNOSTI:

- otvorenost djece prema svijetu oko sebe i prema novim iskustvima kroz slikovnicu
- uspješno funkcioniranje i razvijanje dječjih osobnih potencijala (spoznajnih, umjetničkih, motoričkih...)
- razvoj samostalnosti mišljenja i djelovanja
- jezični razvoj

RAZVOJNE ZADAĆE:

- GOVOR, KOMUNIKACIJA, IZRAŽAVANJE I STVARALAŠTVO
 - razvoj slušanja i razumijevanja govora (*kada razgovaramo s djecom u bilo kojem dijelu aktivnosti - kada su oni sposobni čuti i slušati odgojitelja, razumjeti ga i odgovarati na postavljena pitanja tijekom i nakon čitanja slikovnice*)
 - razvoj izražajnog govora te izražavanje vlastitih misli i osjećaja (*kada prije samog čitanja slikovnice s djecom kratko razgovaramo o njihovoj obitelji odnosno braći i sestrama te njihovim međusobnim odnosima*)
 - razvoj govornih vještina (*uporaba jednostavnih i složenih rečenica, smisljeno i jasno prepričavanje*)
 - razvoj sposobnosti doživljavanja literarnih djela (*slušanjem, gledanjem, sudjelovanjem u interpretaciji djela*)
 - razvoj leksika/rječnika (*razgovor o značenju pojedine riječi, dovođenje riječi u vezu s ostalim značenjima sličnih riječi, npr. Što znači „bučno“? Kakva bi to bila „užasna“ ili „grozna“ buka? Kakve su to „klempave“ uši? Što znači riječ „treperiti“?...*)
- TJELESNI I PSIHOMOTORIČKI RAZVOJ
 - razvoj fine motorike (*crtanje zečića kako vozi parnu lokomotivu, kretanje u prostoru, bojanje bojicama*)
- SPOZNAJNI RAZVOJ
 - stjecanje iskustva o uzročno – posljedičnim vezama (*razumijevanje priče*)
 - razvoj sposobnosti uočavanja odnosa i veza (*ljubav, zajedništvo*)
 - razvoj pamćenja (*tijek priče, detalji iz priče*)
 - razvoj operativnog mišljenja (*stvaranje pojmova*)

○ SOCIOEMOCIONALNI RAZVOJ I RAZVOJ LIČNOSTI

- razvoj pozitivnih emocionalnih stanja (*ugodno i opušteno ozračje*)
- razvoj sposobnosti prepoznavanja i izražavanja emocija (*izražavanje gestom, govorom, grimasom...*)
- razvoj dječje kompetencije (*načini na koje će djeca djelovati i poželjno se ponašati u odnosu prema sebi i drugima kod slušanja slikovnice, u razgovoru*)
- razvoj odnosa sa vršnjacima (*poštovanje, međusobno prihvaćanje, pripadnost, zajedništvo*)
- razvoj empatije (*prepoznavanje i poštovanje osjećaja drugih*)
- razvoj pozitivnih stavova i odnosa prema sebi (*pozitivni osjećaji, pozitivno optimističan odnos*)
- razvoj pozitivnih stavova i odnosa prema okolini (*odnos prema drugima, kultura, čitanje slikovnica i interpretacija, odnos prema materijalima koji im se nude u crtanju*)

OPIS AKTIVNOSTI:

Na početku aktivnosti s djecom ću razgovarati o obitelji, odnosno braći i sestrama te njihovim međusobnim odnosima (Koliko imate braće/sestara? Ima li netko da je jedinac? Imate li stariju ili mlađu braću? Kako se slažete s njima?) te ću ih na taj način uvesti u tematiku slikovnice i motivirati ih za slušanje slikovnice „Zečić hu i hu“. Slikovnicu ću čitati i istovremeno pokazivati djeci ilustracije. Budući da se u slikovnici pojavljuju neke zanimljive i možda djeci nerazumljive riječi poput bučno, treperiti i druge, zaustavit ću čitanje i upitati ih što bi te riječi značile i dat ću im priliku da sami pokušaju objasniti, a bude li potrebno i ja ću se uključiti i objasniti im pojedinu riječ. Nakon što pročitam slikovnicu uslijedit će analiza slikovnice (da se vidi jesu li djeca pratila i doživjela priču). Također ću zamoliti djecu da zatvore oči i nekoliko trenutaka slušaju zvukove oko sebe te da kažu što sve čuju i ako postoji koji zvuk kojeg se boje kao i Zečić da mi kažu pa ću se nadovezati na pojam straha, što za njih znači strah i kako bi možda taj osjećaj mogli izbjeći. Pa ćemo pričati o hrabrosti Zečića pa ću ih upitati što za njih znači biti hrabar i slično. Kada pitanjima prođemo cijelu priču dat ću djeci mogućnost odabira: žele li možda priču čuti još jednom ili žele crtati zeca i lokomotivu. Ako se odluče da je čitamo još jednom tada ću je još jednom pročitati, ali ću pokušati da u tome i oni sudjeluju, a ako ne, krenut ćemo na igru u kojoj ćemo zajedno pokretima i glasovima dočarati kretanje vlaka. Jedno dijete će biti lokomotiva, a ostali vagoni i tako će se izmjenjivati. Kasnije će po želji moći nacrtati zečića, lokomotivu i vagone ili neki dio iz priče koji im se najviše svidio.

Uvod:

Ulaskom u skupinu pozdravljam djecu i svi zajedno sjedamo na tepih skupine i započinjemo razgovor. U uvodnome dijelu osmislila sam kratki motivacijski razgovor vezan uz obitelj i međusobne odnose u obitelji.

Glavni dio:

Slikovnica će se čitati uz pokazivanje ilustracija iz slikovnice. Slikovnica se čita sukladno načelima i postupcima za interaktivno (dijaloško) čitanje slikovnice. Nakon što pročitam slikovnicu slijedi razgovor uz ponovno gledanje/listanje slikovnice, pitanja i poticaje vezane uz doživljaj i razumijevanje slikovnice.

Završni dio:

U završnom dijelu slijedi poticanje dječjeg doživljavanja slikovnice uz impulse i pitanja da se vidi jesu li djeca pratila tijek priče. Na kraju će djeci predložiti igru u kojoj bi svi zajedno zvukovima i pokretima oponašali kretanje vlaka, a kasnije ako će htjeti mogu i nacrtati nešto iz priče što im se najviše sviđelo kako bi zaokružili cjelokupnu aktivnost.

PROSTORNA ORGANIZACIJA:

Materijalni kontekst:

Aktivnost se odvija na tepihu u centru čitanja. Za pričanje slikovnice koristit će se slikovnica. Za aktivnost crtanja bit će potrebne olovke, bojice i čisti bijeli papiri koje donosi odgojitelj.

Vremenski kontekst:

Planirano trajanje aktivnosti je otprilike 25 minuta. Aktivnost će započeti nakon što se sva djeca okupe na tepihu. Vremenski planirano trajanje uvodnog dijela je 3 minute, glavnog dijela – čitanja oko 15 minuta te završnog dijela koji ovisi o dječjem interesu negdje od 10 do 20 minuta.

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA

Izjavljujem da sam ja, Patricija Kovačić, ovaj završni rad pod nazivom „Interaktivno čitanje slikovnice i razvoj dječjeg rječnika“ napisala samostalno, uz pomoć stručne literature i vodstvo mentorice dr. sc. Tamare Turza – Bogdan u akademskoj godini 2021./2022.